

Özv. Józsa Istvánné

Éhezünk tovább

Mi, a férjemmel a háború után egy olyan régi, rozoga még zszindelytetős lakást kaptunk a gyulai lakáshivataltól, hogy papírral voltak beragasztva az ablakok, a plafon majd a férjem fejét súrolta, s a közfal úgy meg volt dűlve, rogyanva, hogy csak pislogtunk reá, nem dűl-e reánk? Ledűteni való volt az egész kulipintyó.

Közben dűlt az infláció. Milliókba került egy kiló krumpli a piacon. Kukoricakását ettünk és babot. Gyakran zsfr nélkül.

Aki tudott jószágot tartani, vagy egy kis veteménnyel foglalkozni - mert háza volt-, annak könnyebben ment, és annak is, akinek sok ruhája volt, mert azzal lehetett feketézni, elcserélni élelemre, de az ilyen fiatal, aki most indult neki az életnek, mit kezdhett? Pláne, ha az állása, a munkája is olyan volt, hogy semmi mellékesre nem számíthatott.

Sorba álltunk ekkor a kenyérért, a tejért. Két deci járt egy napra a kisfiamnak, de mire odaértem a sorral a pénztárhoz, sokszor már nem jutott tej a köcsögömbe.

A férjem havi fizetéséből utóbb már csak két tojást kaptam a piacon. Éhezünk, lefogytunk. Sokaknak ebben az időben fillér nagyságú, liláspiros, eleven sebek éktelenítették el a lábaszárát. Azt mondták, a vitaminhiány miatt.

Bejött a forint, a jó pénz, örült az ember lelke. Vehet már a gyermeknek tejet, cukrot, kiflit.

1946. szeptember 7. Bélistázták a férjemet. Épphogy megízleltük a jó pénz örömét. Reggel bement, délben hazajött egy papírral.

"Létszámfelettinek nyilvánítom" - szolt az ukász - egy fillér végkielégítés nélkül. És ez azt is jelentette, hogy nem kapok szülési segélyt se a hamarosan várható második gyermekem után. Kelengyéről szó sem volt még akkor.

És jött a tél, tűzrevalónk egy szem se volt, bár másnak se igen, mert a nép az utcáról vagdosta ki ebben az időben a fákat.

A férjem nem vágta. Inkább összevágta a székeket meg a gyúródeszkát. Már félttem, hogy a teknő is arra a sorsra jut. Ő megúsza. Hoztam a szomszédból fizikórót két pengőért, de csak a főzésre használtuk, meg a picinek a fürdővizét megmelegíteni. Az fizik csak ellángol, nincs parazsa. Olyan hideg volt a szoba, hogy mikor kivettem a teknőből a kislányt, gőzölt a csepp teste. Tavaszig csak akkor látunk ki az utcára, ha gyengébb volt kicsit az idő és kiolvadt valamennyire az ablak. /Már ahol volt üveg és nem rossz zsák pótolta, vagy papundecli./

Munka nem volt semmi.

A Ligában tejpport osztogattak néha az Unra csomagokból. Egyszer én is kaptam a gyerekeknek egy félkilónyit. S ugyanakkor a főorvos asszony titokban a zsebbe dugott húsz forintot, mert a védőnő megsúgta neki, hogy bélistázták az uramat télvíz előtt.

Ez volt, ez a húsz forint az egyedüli segítség, mit a két csepp gyermekemre

való tekintettel kaptam. Ennek is örültem. Vettem tejet, zsírt, cukrot belőle, és gyúrtam egy csomó lebbencstésztát, mert az szapora és sokáig eláll.

Tavasza felé került egy kis kertásás az uramnak, és hallottuk, hogy volt egy kis kubikmunka. Elment a férjem is jelentkezni, de nem vették fel. Újra hallottuk, hogy vettek fel embereket, de őt most sem vették fel. Ásnivaló már nem volt, elveteményeztek, nem volt semmi a háznál, a férjem tudta nélkül elmentem az illetékes helyre. Kérem az "illetékes" elvtársat, mikor lesz újra munka?

- Nem lesz több mostanában - jött a közömbös válasz.

- De mikor volt - mondtam kétségbeesve -, az én uramat akkor sem vették fel!

- Tudja mit? - emelte fel a mutatóujját az íróasztal mögött ülő férfi. - A maga urának utoljára sem adok munkát.

- És miért nem ad? - nyögtem ki megbicsakló hangon.

- Mert bélistás.

- Bélistás? MÉR tették azzá? - jött ki a könnyű a szememből. És ha az, haljon éhen a családja, a kicsi gyerekei? És kicsoda maga? Az Atyaúrsten, hogy így mer beszélni? Ez embertelenség!

Sírós kifakadásomra nem jött válasz, se ez illetékestől, sem máshonnan. Éhezünk tovább, majd elment a férjem az ország túlsó felére a bányába, Dorogra, Ebszönybe dolgozni. Ott felvették. Ott nem volt baj, hogy bélistás.

Magam maradtam a két kicsivel. Mikor elment a férjem, egy fillér nélkül ment el. Az útiköltségre a szomszédból kértem pénzt. Egy kis kenyeret, mi a jegyére járt, és egy kis kukoricakásával tudtam őt útra engedni.

Primitív körülmények között dolgoztak még akkor a bányában. Szálláshely nem volt nekik rendes. Valami hideg hodályban aludtak, egy pokróc volt a takarójuk, és maguk főztek vacsorát. A férjem sosem panaszkodott. Nem volt panaszkodós fajta. Erős, kemény, bivalyerős volt a munkában, de mire eljött a tél, ha hazajött, háromhetenként, csupa nátha, csupa láz, csupa köhögés volt.

Ki gondolt már itt miközülünk a továbbtanulásra, a gyermekkori csodavárásra? Én is: hogy tejfogú, mézhajú, bogárszemű apróságokat fogok tanítani? Talán - mikor letettük a napi gondokat, az elalvás előtti félig éber, félig már az álomország határán járva - felsejtett szívémben a szebb, a jobb jövő képe, a többrejutás, a gyarapodás, a tanulás ösztöne, de az álom pillámra ragadt szárnyain semmi vé foszlott. Ha nem, akkor még mi küldtük: - Menj. Nem érlek utól.

Igen. Lekéstünk. Lemaradtunk.

Eddigre az én korombeli lányok lecsaladosodtunk, a fiúk családot alapítottak. Első volt a fészek, a kenyér, a gyerekek. Megfáradtunk, közben túljutottunk azon a koron, hogy pótoljuk azt, amiből kimaradtunk.

Így maradt ki ez a generáció a táncból, a szórakozásból is. 1942-44-ben, mikor nekünk bálba kellett volna járnunk, jegyrendszer volt, elsőtétítés volt és bombázás. Minden családnak volt egy hősihalottja vagy eltűnt hozzátartozója.

Aztán, még az 45-ben írták a szüleim, hogy földosztás volt Karcagon, ők is kaptak földet. Még az öcsém részére is fratott apám.

Én nem voltam szemtanúja a földosztásnak, de azt hiszem, felemelő pillanat lehetett az első kapavágás, az első saját földjén való szántás-vetés annak a nincstelen prolinak, aki eddig örökké csak a más kutyája, a más cselédje volt. Hallottam azoktól, akik köztük voltak, hogy ló és eke híján kapával, ásóval estek ne-

ki a földnek. A gyerekek az apjuk, az anyjuk sarkában ismerkedtek a kapával, ásóval, az anyaföld megművelésével, birtokbavételével. Volt aki kapott lovat vagy ökröt, tehenet s szerszámot. Nem sok ló maradt a háború után. Aki nem kapott jószágot, nem sokáig bírta. Otthagyták a földet. Elmentek Pestre dolgozni. Elment apám is, és a testvérem is. Hányták a romokat, hordták a téglát. Ez volt az újjáépítés. Remény a jövőben, hogy a kukoricakása s a jegyrendszer nem tart örökké.

Aki még nem családosodott le eddigre, most már mehetett tanulni. Hívták az iskolák, a kollégiumok a fiatalokat, és mentek, és ők jártak jól.

És eljött a beszolgáltatás, a Rákosi-rendszer. A "bálvány" képeivel tele voltak az iskolák, a hivatalok, a kirakatok. Csoda, hogy le nem szakadt alattuk a fal. A tikkadt aratókat kultúrsoport szórakoztatta délidőben.

Egyes embereknek jobbra fordult a soruk, a másik ugyanúgy senyvedt, mint azelőtt. Lélektanilag tán még jobban, mert a felszabadulástól már remélt, várt valamit. Hogy valaki megfogja a kezét és azt mondja: Gyere! Te se maradj le a többiől, akik esetleg erősebb szárnyakkal indultak.

Nem. Hagyták magára.

Nem sokat kerestek még ekkor a bányában; mi, mivel a háború alatt ki is bombáztak bennünket, a semmiből indultunk. A bélistázás utáni télen még a ruha is lement rólunk. Ha kimostam a gyerekekről a kis rongyukat, ott szártgattam a kályha felett. Őket meg bedugtam addig pucéran az ágyba. De legnagyobb gondunk a lakás volt.

Ugyanis az volt ezekben az években a törvény, hogy akinek "felesleges" szobája, háza vagy nem használt alsólakása volt, a tanács rendelkezett felőle. Ő utalta ki az igénylők részére. Függetlenül a tulajdonos akaratától.

És törvény volt reá, hogy a lakót nem lehet kitenni.

Nem tudom, hogy ezt a törvényt a lakók érdekében hozták-e, de tény, hogy visszájára sült el. Ezért nem lehetett aztán szabadon lakást kapni az Istennek sem, még hosszú-hosszú évekig sem. Ezért nem adta ki önként, a maga akaratából a tulajdonos a lakást, mert tudta, hogy nem teheti ki többé onnan a lakót. Akkor sem, ha közben neki szüksége lenne arra a helyiségre. Akkor sem, ha valami problémája, kellemetlensége lenne neki a lakóval.

A felszabadulás előtt, mivel volt felmondás, lehetett lakást kapni. Az én szüleim örökké hurcolkodtak, költözködtek, mert legtöbbször úgy kaptak lakást, hogy tavasztól őszig, míg a tulajdonos kinn tartózkodik a tanyán; vagy sok volt a lakbér, vagy a háziak sokallták a mi virgoncságunkat, elevenségünket. Ilyenkor szedtük a "betyárbútor" és mentünk. Mindig kaptunk lakást s nem is maradtunk tovább ott, ahol felmondtak vagy lejárt a határidő. Resteltük volna.

Elkezdem betegeskedni, és megpróbáltam azt is ebben az időben, hogy valaki tanácsára - kihívtam a városi ménököt, nézze meg, lehet-e ebben a lakásban élni?

Ki is jött a ménök, ez már az ötvenes években volt, és kaptam tőle egy papírt, hogy a lakás életveszélyes, és mégsem adott a lakáshivatal még egy kamrát sem. Ötödik éve laktunk ilyen körülmények között, de nemcsak a lakás rossz állapota bántott, hanem nem bírtam már a háziasszony gyűlölködését, hogy nem tudunk elmenni. A gyerekeimet télen-nyáron bezárva tartottam miatta, mert nem tűrte őket a fiatal háziasszony.

Mondtam a lakáshivatalban, nem kell nekem palota, csak egy lyukat adjanak, hogy el tudjak innen menni. Nem adtak.